

УДК 340

АКТУАЛЬНІСТЬ ПИТАННЯ СИСТЕМИ ПРАВА ТА СИСТЕМИ ЗАКОНОДАВСТВА

Студент Д.В. Кучерява гр. БП-2-16

Наук. керівник асист. кафедри А.П. Головащук

Київський національний університет технологій та дизайну

Характерною ознакою функціонування сучасного суспільства та держави є зростання ролі закону як основної форми зовнішнього виразу права. У цьому контексті процес становлення та розвитку державності незалежної України нерозривно пов'язаний із створенням нового законодавства [1].

Законодавство - форма життя права. Саме законодавство надає нормам права формальну визначеність (одна з ознак права).

Система права і система законодавства співвідносяться між собою як зміст і форма. Якщо поняття системи права характеризує сутнісну внутрішню сторону об'єктивного права - його зміст, то поняття системи законодавства відбиває його зовнішню сторону – форму [4].

На мою думку, науково обґрунтованою і правильною є інтерпретація системи законодавства виключно як цілісної сукупності законів. Іншими словами система законодавства - це одна з форм існування норм права, засіб їх організації та поєднання в такий різновид нормативно-правових актів як закони. Однак таке розуміння можливе на теперішній час лише на теоретичному рівні, оскільки фактично поняттям "система законодавства" охоплюються, в тому числі й Конституцією України, як закони, так і засновані на них підзаконні нормативно-правові акти. При цьому широке трактування системи законодавства як сукупності всіх нормативно-правових актів призводить до певного применшення значення законів у системі нормативно-правових актів і не сприяє утвердженню принципу верховенства закону як основи законності та правопорядку в державі.

Водночас перехід до вузького (власного) розуміння системи законодавства необхідно здійснювати поступово, розпочавши з внесення відповідних змін до Конституції України з метою усунення існуючих у ній термінологічних неузгодженостей. Одним з принципів формування системи законодавства виступає також принцип урахування реальних потреб, що виникають у процесі державного управління [3].

У ході двох наукових дискусій про систему радянського права був зроблений висновок про те, що критерієм виділення галузі права є предмет і метод правового регулювання. Питання про систему законодавства порушувалося мимохідь як у самій науковій дискусії, так і згодом більшість дослідників схилилися до того, що система законодавства повинна відповідати системі права. Отже, якщо у якогось нормативного масиву може бути виділений предмет і узгоджується з ним метод правового регулювання, відповідного предмету і методу галузі права, то ми маємо справу з галуззю

законодавства. Якщо такої відповідності не спостерігається, то в наявності комплексна галузь законодавства або комплексний нормативний масив. Так народилася подвійність у підході до системи права. Такий підхід викликає сумніви. Норми права виражаються в нормативних правових актах, що складають, в свою чергу, законодавство. Як зауважує Р.З. Лівшиць, дихотомія «галузь права - галузь законодавства» зв'язана з нормативістським праворозумінням, і якщо відійти від такого трактування права, то проблема відпаде сама собою: система права - це ідеї, норми і правовідносини, а система законодавства - це галузі законодавства [4].

Іншу позицію висловлює С.В. Поленіна. Вона виділяє в системі законодавства галузі, адекватні галузі права, і комплексні галузі законодавства, що формуються стосовно до сфер державного управління. Тобто предметом регулювання галузей законодавства, адекватних галузей права, є суспільні відносини, а предметом регулювання комплексних галузей законодавства - сфери державного управління. У будь-якому випадку універсальним критерієм розподілу законодавства на галузі є предмет правового регулювання, оскільки тільки він визначає в чистому вигляді специфіку галузі [2].

Система законодавства і система права, будучи парними категоріями, входять у більш широку за обсягом систему правових явищ - правову систему. Якщо структура системи права обмежується нормами, інститутами, підгалуззями і галузями права, а система законодавства включає також законодавчі масиви, то правова система охоплює всі правові явища, всю правову дійсність [2].

При всій різноманітності характеристик правової системи все ж «вузьке» трактування представляється нам менш переконливою. Правова система - це складне правове явище, що включає в себе головні конструктивні елементи і похідні, за допомогою яких досягаються кінцеві цілі правового регулювання. Тому більш правильним слід вважати «широкий» підхід, при якому повною мірою відбивається вся правова організація суспільства в єдності та взаємодії всіх складових її компонентів. У такому розумінні правова система являє собою сукупність внутрішньо узгоджених, взаємопов'язаних, соціально однорідних юридичних засобів, за допомогою яких публічна влада чинить регулятивно-організуючий вплив на суспільні відносини, поведінку людей та їх об'єднань.

В науці немає чіткого і вичерпного визначення системи галузей права у зв'язку з різними підходами до того, що є предмет, а що є метод правового регулювання у тій чи іншій сфері суспільних відносин.

Інститут права – це частина норм певної галузі чи підгалузі права, яка регулює конкретний вид чи сторону однорідних відносин. Залежно від підстав правовий інститут поділяється: за галузями права на державні, кримінальні; залежно від ролі яку вони виконують існують предметні і функціональні; залежно від відносин, що вони регулюють; матеріальні та процесуальні. Система законодавства має як і система права певну структуру,

яка визначається інтересами держави, необхідністю правового регулювання, певними узгодженістю і єдністю між інститутами права.

Підводячи підсумок дослідження, можна зробити наступні короткі висновки:

1. Під системою права в теорії держави і права розуміється історично склалася, об'єктивно існуюча внутрішня структура права, обумовлена характером реалізованих суспільних відносин. Таким чином, головними характеристиками даної системи є її об'єктивність, залежність від суспільних відносин і те, що система права являє собою сутність права.

2. У теорії права під системою законодавства прийнято розуміти сукупність нормативних правових актів різної юридичної сили, які виходячи з необхідності вирішення завдань що стоять перед державою мають узгодженістю дій і внутрішню єдність. Головними характеристиками даної системи є те, що вона постає, як більш суб'єктивна система, оскільки залежить від волі законодавця, вона являє собою форму вираження права.

3. Система права і система законодавства не тотожні один одному. До таких причин можна віднести: деяку зумовленість системи законодавства від системи права конкретної держави; елементи систем не завжди збігаються один з одним, звідси і внутрішня структура обох систем прямо не співвідноситься один з одним; система законодавства за обсягом представленого в ній матеріалу ширше системи права. В основі поділу права на галузі й інститути лежить предмет і метод правового регулювання. Норми галузі права дуже однорідні. А галузі законодавства, регулюючи певні сфери державного життя, виділяються тільки за предметом регулювання і не мають єдиного методу. Система законодавства крім орієнтації на систему права орієнтована і на форму державного управління.

Література:

1. Кириченко В. М. Теорія держави і права: модульний курс: Навч. посіб. / Кириченко В. М., О. М.Куракін. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 264 с
2. Єрмоленко, Д. Співвідношення соціальної та правової держави [Текст] / Д. Єрмоленко // Підприємництво, господарство, право. – 2001. – № 8. – С. 95–96.
3. Ведерніков Ю. А. Теорія держави і права: Навч. посіб. / Ю.А. Ведерніков, В. С. Грегул. — 4те вид., доп. і переробл. — К.: Центр навчальної літератури, 2005. — 59 с.
4. Скакун О. Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): Підруч. / Скакун О. Ф. — Х.: Еспада, 2006. — 271 с.
5. «Human rights: theory and practice» Peer-reviewed materials digest (collective monograph) published following the results of the First International educational and scientific forum (Poland, January 23-28, 2017) – London: IASHE, 2017. – 184 p. // Kulak N. Natural rights: methods of protection – pp. 12-15.